

12

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

ACCIÓ CULTURAL, PATRIMONI
I RECURSOS CULTURALS

Premis Literaris "Ciutat de València" 2023

Un jurat presidit per José Luis Moreno Maicas i format per Antonio Ariño, Joaquina Barba, Felip Bens i Lourdes Toledo acordà concedir el Premi "Josep Vicent Marqués" d'assaig en valencià, dels XLI Premis "Ciutat de València", a l'obra *La terra i la paraula*, escrita per Juli Capilla.

1a edició: abril de 2024

© 2024 Juli Capilla
Il·lustració de la coberta d'Anna Roig

© 2024 Edicions del Bullent
De la Taronja, 16 - 46210 Picanya ☎ 961 590 883
info@bullent.net • www.bullent.net

Disseny de la col·lecció: Miquel Mollà
Assessorament lingüístic: Àlvar Vanyó, Maria Guasp
ISBN: 978-84-9904-284-8
Dipòsit legal: V-414-2024

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprenent-hi la reprografia i el tractament informàtic, o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec sense l'autorització escrita de l'editor resten rigorosament prohibides i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

Juli Capilla

La terra i la paraula

Edicions del Bullent

A Amadeo Laborda Gil
in memoriam

Recuerde el alma dormida
avive el seso y despierte
contemplando
cómo se pasa la vida,
cómo se viene la muerte
tan callando.

Coplas a la muerte de su padre
Jorge MANRIQUE

Yo quiero ser llorando el hortelano
de la tierra que ocupas y estercolas,
compañero del alma, tan temprano.

Elegía a Ramón Sijé
Miguel HERNÁNDEZ

Era l'amic dintre e defora cobert d'amor, e anava cercar son amat.
Deïa-li amor:
–On vas, amador?–. Respòs: –Vaig a mon amat per ço que tu sies major.

Llibre d'Amic e Amat
Ramon LLULL

Animal de records, lent i trist animal, /
ja no vius, sols recordes. Ja no vius, sols recordes /
haver viscut alguna volta en alguna banda.

Demà serà una cançó.
Vicent ANDRÉS ESTELLÉS

ÍNDEX

AÇÒ NO ÉS UN PRÒLEG	11
1. OBITUARI	15
2. EL POBLE	19
3. LA CASA	22
4. UNA SETMANA DESPRÉS	27
5. LA GARROFERA	30
6. LA POMA	34
7. SENSE PÈLS A LA LLENGUA	38
8. DESCOBRIMENT DE LA MORT	43
9. LA CEBA	48
10. MON PARE	50
11. LA POR	56
12. EL BOU	61
13. 'LINEAMIENTOS DE ESTÉTICA'	66
14. UNA VESPRADA D'HIVERN	69
15. LES VINYES EN SETEMBRE	75
16. A JORNAL, AMB LISARDO	82
17. ELS RATOLINS BONS	86
18. DONES AL FRONTÓ	90
19. LLIÇONS DE FILOSOFIA POLÍTICA	96
20. EL SEXE O LA VIDA	104
21. EL CAMP, UNA VIVÈNCIA PERSONAL	109
22. ELS MORTS ENS RECLAMEN	113
23. UNES VELLES FOTOGRAFIES	117
24. TERRA NEGADA	120
25. LA CLAU AL PANY	123
26. UNA GRAN FAMÍLIA	128
27. BLAUS I ROJOS	134
28. 'PIEDRABLANCA'	142
29. LA NOTÍCIA	150
30. LA CASA DELS MEUS PARES	156
31. LA MATEIXA CASA	166
32. LA TIA PILAR	168
33. ELS SUÍCIDIS DE CIORAN	172
34. ESPANYA EN LA CRUÏLLA	177
35. LA SANG D'IBÈRIA	181
36. UNA REALITAT BICÈFALA	185
37. 'EL RÍO QUE NOS LLEVA'	189
38. PARLEM AMB LA MORT	193

39. INSOMNI	197
40. LA MEMÒRIA QUE S'ESCRIU	199
41. UN ÉSSER DESVALGUT	204
42. LA MATANÇA	207
43. DIES ESTRANYS	210
44. GALERADES PER A UN POEMARI PÒSTUM	214
45. SOL, I DE DOL	219
46. GESTALGAR, TRENTA ANYS DESPRÉS	222
47. 'UN AMOR TRUNCADO O EL IDEAL QUE NO MUERE'	226
48. 'UBI SUNT'...	229
49. LA VIDA O EL SEXE	232
50. A LA MANERA D'EPITAFI	235

AÇÒ NO ÉS UN PRÒLEG

Sí, sí, ja pots llevar-te del cap ara mateix i, des del minut zero, la clàssica pregunta que ens solem fer les persones, quan ens decidim per triar una narració i ens deixem portar, bé siga per la portada, pel títol, per l'autoria o perquè ens mereix total confiança la línia editorial o la col·lecció en què s'hi publica.

Aquesta proposta que acabes d'encetar, alberga nombroses raons per les quals pot ser triada i, totes elles, tenen el pes suficient com perquè et decidisques a abordar els cinquanta relats que configuren aquest calidoscopi geogràfic, humà, sociològic i costumista, que dibuixen no sols un paisatge o un territori concret, sinó que des d'aquest poble de «pedra blanca» aconseguen projectar-se en el temps, en l'espai i en les sensacions de la persona que el llegirà.

Podríem dir, que es tracta d'una proposta literària d'ampli espectre que, amb el Premi d'Assaig en valencià Josep Vicent Marqués 2023 a l'esquena, ens obliga a fer allò que sempre ha recomanat el «Falcó de Sueca»: rellegir en les nostres experiències, per corroborar ara sí, i ara també, allò que l'autor ha deixat escrit.

És aquesta, una obra literària que, podem concebre com a un dietari, però també com a un recull de miscel·lànies o com una història novel·lada, però també com un homenatge a totes les persones que viuen paisatges oblidats i territoris marcats per l'esforç.

Mitjançant els cinquanta capítols que el delimiten, descobrirem tot un edifici de paper, configurat pels envans de les paraules, rajoles bàsiques amb què es basteixen parets de literatura, unides per l'argamassa aglutinant de les idees, aquelles idees que proporcionen cohesió i consistència al conjunt de la construcció narrativa.

Ja pots llevar-te del cap ara mateix, el dubte que se sol tindre quan triem qualsevol llibre perquè, el que acabes de començar, et transportarà a les teues pròpies vivències, adobades amb relats ben construïts i definits pel fil conductor de l'estima pel territori, la gent que l'habita i la seua geografia social, cultural, humana i lingüística.

Però a més, al llarg del relat, es traspua tot un memoràndum; una miscel·lània, un nom d'una persona concreta, la memòria de la qual, del seu nom, de les seues experiències compartides, es desenvolupa dins d'un paisatge, però que al mateix temps, esdevé universal, plural i divers, capaç de ser entès des de qualsevol geografia, perquè té la bondat de narrar una història amb sentit «glocal».

Una història, que ens parla del poble; del nostre poble. De la casa, però també de la nostra casa. Dels arbres, sí, sí, dels nostres arbres i de la nostra fauna i del conjunt de la flora que adorna eixe territori concret del poble de la “pedra blanca” però de qualsevol poble enclavat en qualsevol de les nostres comarques.

És aquesta, una història que ens fa dibuixos comuns sobre la por, la filosofia de la vida viscuda amb intensitat, sobre el sexe, la mort, els records, el decurs del riu que entrellaça vivències, experiències, amors i desamors dels personatges que es descriuen entre les seues pàgines.

No hi ha cap mena de dubte que *La terra i la paraula* de Juli Capilla aportarà un vent amable amb sabor de paisatges que enca-

ra conserven el vigor i la força de saber-se dipositaris del bon tracte i de l'harmonia, del valor de la paraula donada i de la paraula dita. Un aire de *solano* capaç de despertar la curiositat sobre aquelles velles fotografies que ens inciten a reflexionar sobre el valor que té, encara ara, mantindre la clau al pany.

Has fet una bona tria, perquè el que acabes de llegir no és un pròleg, és tota una incitació a la seua lectura. N'estic segur que et farà molt bon profit.

E. Castellano
Mestre i periodista

1

○BITUARI

Ha mort Amadeo. I no ens ho podem creure. Ningú no dona crèdit a la notícia, a la trista i malaurada desaparició d'Amadeo Laborda. Ningú. Ni els més íntims ni els que el van conèixer de lluny, una mica de biaix o molt frugalment. Ha mort l'amic, el company, el pare, el fill, el germà. I no ens ho podem creure. No volem. La veritat, però, és enterca com una pedra insensible; com l'aigua, com el vent, com la terra *roya* de Pedralba. Ara el vent vagareja, esmaperdut i pensarós, per entre les crestes de la Torreta, allà al cim de la muntanya, des de la qual s'hi ataïlla l'ombra insubornable i impertèrrita de l'home, d'Amadeo. Perquè encara et veiem pels carrers de Pedralba, Amadeo; en hivern, amb la teua manera inconfusible de caminar, de puntelletes, un deambular errant i inimitable. Et veiem a la ferreria del tio Cuevas. A casa del iaio Vicente, al carrer de Bugarra, la casa que tu reformaries amb entusiasme i coratge uns anys més tard. Et veiem en les festes del poble, en les revetles dels estius que s'organitzaven a les escoles velles, engalanades amb les banderes multicolors de les nacionalitats d'una Europa que llavors ens semblava tan llunyana com desconeguda. Quina pena haver d'escriure aquestes ratlles. Un obituari per al diari de rigor, el que sempre llegíem els diumenges, quan ens assaltava l'avorriment i ens assetjava l'amenaça implacable del dilluns. Quina tristesa més gran; tan profunda com

els solcs irregulars que cavaves per fer possibles els cavallons de la terra abans de sembrar-la. La terra que a partir d'ara –quina pena més gran– t'acollirà com un sudari gèlid, embolcallant-te en un aixopluc aliè i apegalós, aspre i sec, un abríc estrany i hostil com el fred i el silenci de la mort. I, tanmateix, encara hi ha una claror que t'il·lumina. La calor dels éssers pròxims, la gent que et vam conèixer, els homes i les dones que et vam estimar. És una llum càlida que roman en la memòria del teu ésser, en el record persistent de la teua persona que es resisteix a perir definitivament, a llanguir com la rosa que es marceix quan s'ha acomplert el seu cicle. És una memòria que mai de la vida, mai, podrà oblidar-te. No t'oblidarem mai, Amadeo. Mai! Perquè entre tu i tots nosaltres hi ha un fil indestriable que ens uneix amb tota la força, com un cordó umbilical que ens fa del tot inseparables. Com un cabdell que no cessa de filar i que ens uneix a tu. Més encara, una maroma que ens arrossega cap a tu, com una sang voraç que tot s'ho engoleix i fagocita, com el corrent d'un riu interminable que ens acosta a tu i ens fa per sempre inseparables.

Hi vas arribar l'últim i te n'has anat el primer. Quina pena més gran. El dia que arribares a les nostres vides ens trobàvem encara embolicats en l'embroll una mica obsolet ja de la infància, enjogassats amb la seua ranera decadent i un punt ridícula, i tu ens en rescatares per tal d'encimbellar-nos amb un impuls o un alè que ens situava de ple al bell mig de la vida. Ens hi vas posar dempeus, potes enlaire en favor del món, carrer avall en el vertigen de la iniciació. La joventut en el punt més àlgid. Era bonic el moment, i la carícia. Llavors, vam descobrir com era en realitat el poble de Pedralba, la bona gent del poble –i també la dolenta. Un poble a la vora d'un riu en què ens escabussàvem o ens hi enfonsàvem sense por, com si fos eterna la vida, com si el temps no fora temps

sinó una successió d'escenes sense fi, sense *tempo* i sense cap mena d'error o relliscada possible. Vas ser bo. Un bon home. Un amic fidel. Sense males arts i sense excessos. Mai et vam sentir alçar la veu a ningú. Mai. A tot estirar, deixaves entreveure entre els llavis un lleu murmuri, una queixa insignificant, que s'esvaïa en un tres i no res; en pro de la concòrdia, a benefici d'inventari de la majoria. Mai t'empenyaves ni et molestaves per res. Eres discret i contemporitzador. La bonhomia era la teua única estratègia contra la controvèrsia. La ironia, l'arma més subtil que esgrimies amb petites dosis sobre els adversaris. Et feies entendre. Tenies les teues raons. Eres loquaç com ningú. I ningú et guanyava en la paraula. En la paraula noble i sincera; eres *cabal*, com dirien a Pedralba, el poble de ta mare. El *vostre* poble i el *nostre*, fins i tot el d'uns *forastericos* com nosaltres. Ens queda la paraula, Amadeo. La paraula escrita, i sobretot la paraula viva, amable i enginyosa. Eres intel·ligent i ocurrent, convicent i agut. Il·lusionant fins a la sacietat meravellosa de la fantasia. Així es basteix el món, amb uns fonaments incerts, els pilars de l'existència. Així es fa la vida, es feny el començament de tot, com el pa, els *bufones* i els *rose-gones* de la panificadora del carrer Rocheta de Pedralba, al costat de l'església. Ens queda el teu record. La memòria del teu nom. El teu nom en la memòria. Una absència dolorosa. Els fils d'estendre sobre els quals es posen les oronetes captives tot just abans de marxar del poble. Tenies una vocació innegociable d'escriptor que es va fer a si mateix a poc a poc, pacientment i onerosa. Un escriptor arrelat al poble com les oronetes viatgeres a la tardor, com els mussols i les òlibes nocturnes que es posen sempre sobre el fil telefònic a l'aguait d'un record, d'un pensament sobtat, i es llancen a la impensada sobre la presa de les paraules. Els renglons una miqueta torts i tremolosos sobre els quals escrivies eren els

cavallons del *piazo* del tio Vicente on dipositaves les paraules que anaven confegint una història o uns versos humils; una literatura, la teua, única i irrepitable. Ha mort Amadeo i no ens ho creiem. No podem. No ens ho volem creure. Ens sentim estranys sense tu, més pobres: buits i vulnerables i escarransits i sols i estúpids i molt petits i inútils com l'abisme dels troncs falsos de les garroferes. Ha mort l'amic. El company. Ha mort el pare i el fill. Ha mort el *meu* germà.

2

EL POBLE

No tinc un record únic de Pedralba, una imatge emblemàtica, lapidària i indulgent alhora; una icona incontestable que em redimisca del passat, que m'hi reconcilie. En realitat, en tinc moltes, i de ben variades, imatges de Pedralba que se superposen les unes sobre les altres, sense ordre aparent, al meu cervell, no sé si complementant-se o desbaratant l'ordre lògic de la memòria. Potser perquè la memòria o el record –ni tan sols l'oblit– quasi mai atenen al pensament racional, a l'ordre natural o aparent de les coses i dels esdeveniments, als petits successos que conformen l'esquifida i insignificant història individual –tampoc la col·lectiva. Les imatges que preserve de manera innocent i involuntària del passat són aleatòries, inconnexes entre si, a penes guarden entre elles una relació cronològica, i molt menys racional. I, malgrat tot, configuren un puzzle que em serveix per a accedir al *meu* passat de tesselles multicolors i difuses, edulcorades i enterbolides per una deliberada voluntat de passar pàgina. Els meus records sobre el poble, sobre Pedralba, estan distorsionats: en primera instància, pel pas inexorable del temps, i també per la involuntarietat de la memòria selectiva, un mer instint de supervivència. Un vel els difumina, els edulcora. Són records multicolors, he dit. De vegades, es manifesten amb tota l'esplendor, com l'arc de Sant Martí que es desplegava en la volta del cel els dies en què confluïen el sol i la pluja.

